

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Agroekologia

(2021/C 106/05)

Sprawozdawca: Guillaume CROS (FR/Zieloni),
członek regionalnych władz wykonawczych: rada regionu Oksytanii

I. UWAGI OGÓLNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

Kontekst

1. Stwierdza, że pandemia COVID-19 ukazała zarówno istotność, jak i wrażliwość naszych europejskich systemów żywnościowych, i przypomina, że niezbędne są odporne i niezależne systemy żywnościowe, w których kluczowe znaczenie ma efektywność ekonomiczna obszarów wiejskich.
2. Podkreśla, że w obliczu zagrożeń wynikających z globalnego ocieplenia, zaniku różnorodności biologicznej i degradacji gleby pandemia ta sprawia, że jeszcze pilniejsze staje się zainicjowanie przez Unię Europejską nowego podejścia w obszarze rolniczym, społecznym i terytorialnym, które chroni zasoby naturalne, pozwala zachować zdrowie, wspiera modernizację gospodarstw rolnych i tworzy spójność terytorialną.
3. Przypomina, że redukcja emisji gazów cieplarnianych w sektorze rolnictwa jest dziś jedyną możliwą opcją.
4. Przypomina, że trwałe użytki zielone stanowią jedną trzecią użytków rolnych w UE i odgrywają ważną rolę, magazynując duże ilości substancji organicznych w glebie i rozwijając różnorodność biologiczną.
5. Zwraca uwagę na potrzebę przejścia od podejścia opartego na eksploatacji rolnej do obiegu zamkniętego – zwłaszcza w kwestii obiegu węgla, fosforu i azotu – oraz skupienia się na zarządzaniu zasobami w sposób powściągliwy i oszczędny.
6. Przypomina, że jednorodność i ujednolicenie materiału siewnego są sprzeczne z różnorodnością biologiczną.
7. Zauważa, że zdrowie publiczne, globalne ocieplenie i dobrostan zwierząt zobowiązują nas do zmiany naszych praktyk hodowlanych i przyjęcia metod produkcji, które spełniają pozytywną funkcję środowiskową, w szczególności poprzez ochronę pastwisk i utrzymywanie gruntów zalesionych, nie zagrażają zdrowiu rolników i obywateli oraz zapewniają poszanowanie zwierząt. Można ograniczać spożycie mięsa, a jednocześnie rozwijać zrównoważoną hodowlę zwierząt.
8. Uważa, że jakość życia hodowców i dobrostan zwierząt idą ze sobą w parze i zasługują na inne podejście w dziedzinie hodowli zwierząt, polegające na tym, że hodowca nie sprzedaje już ze stratą i szanuje swoje zwierzęta.
9. Zwraca uwagę, że wyspecjalizowane gospodarstwa rolne, które kupują duże ilości czynników produkcji, takich jak ropa naftowa, nawozy, pestycydy, antybiotyki itp., są bardziej osłabione z ekonomicznego punktu widzenia ze względu na swoje wysokie koszty produkcji, zależność od przedsiębiorstw działających na wyższych szczeblach łańcucha dostaw i większe narażenie na ryzyko gospodarcze.
10. Z zadowoleniem przyjmuje zaproponowane przez Komisję Europejską strategię „od pola do stołu” (F2F) i strategię na rzecz różnorodności biologicznej, w których wzywa się do poważnych zmian w polityce rolnej.
11. Stwierdza, że przeszkodą w rozpoczęciu działalności przez nowych rolników na małych lub średniej wielkości obszarach jest trudność w dostępie do użytkowania gruntów – zarówno w przypadku dzierżawy, jak i własności.

Podejście agroekologiczne

12. Zwraca uwagę, że propozycja znacznego ograniczenia do 2030 r. stosowania nawozów i pestycydów chemicznych oraz antybiotyków, a także zwiększenia obszarów proekologicznych wymaga systemowej transformacji metod produkcji rolnej.

13. Podkreśla, że odpowiedzią na to wyzwanie jest agroekologia, która w maksymalnym stopniu wykorzystuje ekosystemy jako czynnik produkcji, zachowując jednocześnie ich zdolność do odnowy.
14. Przypomina, że FAO podsumowuje agroekologię jako dziesięć wzajemnie powiązanych ze sobą elementów: różnorodność, współtworzenie i dzielenie się wiedzą, synergia, wydajność, recykling, odporność, wartości ludzkie i społeczne, kultura i tradycje żywnościowe, odpowiedzialne zarządzanie, gospodarka o obiegu zamkniętym i gospodarka solidarna.
15. Zwraca uwagę na potrzebę postrzegania odpadów jako zasobów, tak jak to się dzieje w przypadku odzyskanej wody zawierającej niezbędne składniki odżywcze, którą wykorzystuje się do nawadniania obszarów deficytowych w wodę, lub w przypadku pozostałości słomy zbóż, traktowanych jako aktywa produkcyjne w hodowli zwierząt, budownictwie ekologicznym lub jako pokrycie i polepszacz gleby.
16. Podkreśla, że agroekologia zmniejsza ślad węglowy rolnictwa, sprzyja odbudowie różnorodności biologicznej, zapewnia lub przywraca żyzność gleby, zapobiega zanieczyszczeniu powietrza i wody, zwiększa odporność ekonomiczną gospodarstw rolnych oraz zapewnia zdrową i dostępną żywność.
17. Podkreśla, że agroekologia nie jest powrotem do przeszłości, że jest bardziej złożona niż praktyki rolne bazujące na substancjach chemicznych i ropie naftowej oraz że jest to inteligentne rolnictwo, które łączy efektywność środowiskową, gospodarczą i społeczną, a także praktyki agronomiczne i społeczne będące wynikiem innowacyjnych eksperymentów, wiedzy fachowej oraz publicznych badań naukowych.
18. Podkreśla, że agroekologia rozwija rolnictwo wespół z przyrodą i w przyrodzie.
19. Zauważa, że agroekologia rozwija żywe gleby, które sprzyjają dobremu stanowi zdrowotnemu roślin i magazynują więcej dwutlenku węgla i wody oraz są bardziej odporne na suszę i wysokie temperatury.
20. Podkreśla, że agroekologia uwzględnia lokalne warunki rolno-klimatyczne i historyczne przy wyborze przedmiotu produkcji, odmian, ras i harmonogramów w celu optymalizacji odporności gospodarstw na zagrożenia.
21. Zauważa, że agroekologia promuje hodowlę na ludzką skalę, w jak największym stopniu na wolnym wybiegu, która zmierza do uzyskania niezależności w karmieniu zwierząt.
22. Zauważa, że agroekologia wzmacnia ponadto:
  - a) małe lub średnie gospodarstwa rolne, które pomogą zatrzymać spadek zatrudnienia w rolnictwie i będą sprzyjać zakładaniu działalności przez młodych rolników;
  - b) sieci wzajemnej pomocy między gospodarstwami;
  - c) powiązania z resztą społeczeństwa dzięki większej liczbie krótkich łańcuchów dostaw i bardziej rozpowszechnionemu lokalnemu przetwarzaniu produktów.
23. Jest zdania, że cyfryzacja może ułatwić zarządzanie niektórymi praktykami produkcji i sprzedaży. Zauważa jednak, że powszechny rozwój zautomatyzowanych i połączonych maszyn rolniczych dotyka kwestii suwerenności danych, która może wymknąć się spod kontroli rolnika. Sądzi, że rolnik nie może powierzać podmiotom zewnętrznym dokładnej wiedzy o swoim gospodarstwie i powinien zachować prawo do naprawy swojego sprzętu.

Strategie polityczne wspierające transformację agroekologiczną

24. Zauważa, że agroekologia nie dotyczy jedynie produkcji żywności, ale całego systemu żywnościowego, w tym uczciwych warunków pracy.
25. Odnotowuje, że negocjowana obecnie reforma WPR, której główne treści nie są adekwatne do wyzwań, oferuje jednak państwom członkowskim i ich regionom pewne narzędzia umożliwiające wsparcie agroekologii.
26. Z zadowoleniem przyjmuje skierowaną do Rady Europejskiej notę Komisji Europejskiej z października 2020 r., w której określono cztery możliwe rodzaje narzędzi ekologicznych, w tym system rolno-leśny i agroekologię.
27. Zauważa, że agroekologia, która opiera się na tkance małych i średnich gospodarstw, nie może się rozwijać, jeżeli płatności bezpośrednie z WPR nadal przyznawane są na hektar, a nie na pracownika rolnego.
28. Zauważa, że inne kierunki polityki europejskiej (rynki rolne, handel zagraniczny, klimat, materiał siewny, woda, gleba, badania naukowe itd.) należy dostosować do podejścia agroekologicznego.

29. Uważa, że agroekologia jest narzędziem zarządzania zrównoważoną agroturystyką.
30. Stwierdza, że publiczne badania naukowe muszą w większym stopniu wspierać agroekologię.
31. Jest zdania, że wspierając tkankę małych i średnich gospodarstw, odmłodzonych i przystosowanych do wyzwań XXI w., a także zbliżając mieszkańców miast i wsi za pomocą krótkich łańcuchów dostaw oraz ekologicznej i lokalnej gastronomii, agroekologia będzie potężnym motorem rewitalizacji obszarów i wzmocni spójność między obszarami wiejskimi, podmiejskimi i miejskimi.
32. Uważa, że należy wzmocnić pozycję rolników w łańcuchu wartości w sektorze spożywczym, w szczególności tworząc konsorcja producentów i lokalne konsorcja małych i średnich przedsiębiorstw rolnych mogące osiągnąć korzyści skali, tak aby rolnicy uzyskiwali bardziej sprawiedliwe wynagrodzenie za swoją pracę, a tym samym wnosili wkład w dynamikę lokalnej gospodarki.

II. ZALECENIA POLITYCZNE

Reforma WPR

33. Proponuje, aby przyszła WPR promowała w większym stopniu praktyki agroekologiczne, takie jak:
  - a) dywersyfikacja upraw, dzięki której gospodarstwa rolne są mniej podatne na zagrożenia naturalne lub sektorowe;
  - b) długi płodozmian i uprawa współrzędna roślin dająca dodatkowe korzyści agronomiczne;
  - c) drzewa, żywopłoty, sadzawki, kamieniste siedliska przyrodnicze wokół działek i na nich;
  - d) uprawa roślin strączkowych, które w naturalny sposób wiążą azot w glebie;
  - e) mieszanka gatunków i odmian na tej samej działce;
  - f) dobre i stałe pokrycie gleby zapobiegające erozji;
  - g) ponowne umożliwienie wykorzystywania przez rolników lokalnego, tradycyjnego materiału siewnego oraz lokalnych ras zwierząt, lepiej przystosowanych do okolicy i klimatu;
  - h) uprawy mieszane połączone z chowem i hodowlą zwierząt;
  - i) wprowadzenie podejścia do upraw opartego na integrowanej ochronie roślin zamiast podejścia chemicznego.
34. Wnioskuje o to, aby w świetle wniosków przedstawionych w jego opinii w sprawie WPR narzędzia ekologiczne następnej WPR uwzględniały ilościowe cele strategii „od pola do stołu”: zmniejszenie strat składników pokarmowych o co najmniej 50 %, ograniczenie stosowania nawozów o co najmniej 20 %, zmniejszenie stosowania pestycydów chemicznych i ryzyka ich dotyczącego o 50 %, a w przypadku środków przeciwdrobnoustrojowych o 50 %, przeznaczenie 10 % gruntów na obszary proekologiczne i 25 % gruntów na rolnictwo ekologiczne.
35. Zwraca się do Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej w ramach trójstronnego dialogu w sprawie przyszłej wspólnej polityki rolnej, by realizować cele Zielonego Ładu; proponuje, aby przynajmniej 30 % budżetu w pierwszym filarze zostało przydzielone na szczeblu europejskim na narzędzia ekologiczne w ramach każdego krajowego planu strategicznego.
36. Zauważa, że nie wszystkie gospodarstwa rolne mają takie same warunki pod względem zrównoważenia środowiskowego. W ramach ekoprogramu krajowego należy powiązać bardziej rygorystyczne środki ochrony środowiska z odpowiednim finansowaniem i szkoleniem, które byłyby uzależnione od specyfiki środowiskowej danego gospodarstwa.
37. Zaleca, zgodnie ze swoimi opiniami w sprawie WPR i pasterstwa, aby w stosunku do wszystkich gospodarstw rozszerzyć zakres warunkowości na przestrzeganie praw pracowników rolnych (wprowadzenie koncepcji warunkowości powiązanej ze względami społecznymi) i górny limit obsady zwierząt w gospodarstwie w celu zaostrzenia warunku dotyczącego przestrzegania przepisów w dziedzinie dobrostanu zwierząt.
38. Proponuje stopniowe przejście od płatności podstawowej na hektar do płatności podstawowej uzależnionej od liczby osób pracujących w gospodarstwie oraz przydzielenie płatności bezpośrednich przede wszystkim na małe i średnie gospodarstwa rolne oraz praktyki agroekologiczne,
39. Proponuje znaczne ograniczenie płatności bezpośrednich na gospodarstwo.

40. Zaleca państwom członkowskim, aby w celu wspierania transformacji agroekologicznej wprowadziły premie/obniżki w ramach narzędzi ekologicznych nowej wspólnej polityki rolnej, na przykład: premię za większą dywersyfikację upraw finansowaną z obniżki nałożonej z powodu stosowania nawozów chemicznych, pestycydów i antybiotyków; premię za hodowlę pastwiskową finansowaną z obniżki nałożonej z powodu emisji gazów cieplarnianych, wypłacaną proporcjonalnie do liczby hodowanych przeżuwaczy.

41. Zaleca, aby system premii/kar, o którym mowa w pkt 40, został wdrożony przez państwa członkowskie z uwzględnieniem ich priorytetów środowiskowych.

42. Zaleca, aby w ramach środków drugiego filaru WPR nadać pierwszeństwo:

- a) agroekologicznym metodom produkcji, w tym systemowi rolno-leśnemu, i ich wspólnemu podejściu (współpracy);
- b) systemowi działań rolno-środowiskowo-klimatycznych;
- c) krótkim łańcuchom dostaw;
- d) ekologicznej i lokalnej gastronomii;
- e) szkoleniom i doradztwu w zakresie agroekologii, systemu rolno-leśnego i pasterstwa rolno-leśnego.

43. Wzywa do zmiany art. 65 (drugi filar) rozporządzenia w sprawie krajowych planów strategicznych dotyczącej przejścia od logiki obszarowej do logiki umowy agroekologicznej.

44. Przypomina propozycję wyrażoną w swojej opinii w sprawie WPR, aby wsparcie na inwestycje uzależnić od audytu środowiskowego i ograniczyć jego budżet do maksymalnie 10 % środków z drugiego filaru.

45. Proponuje, aby Komisja Europejska opracowała przewodnik będący wsparciem metodologicznym dla instytucji zarządzających i podmiotów regionalnych, a tym samym sprzyjała uwzględnianiu projektu agroekologicznego przy uruchamianiu różnych dobrowolnych środków WPR.

Praktyki rolnicze

46. Proponuje, aby hodowla przeżuwaczy była nakierowana na trwałe użytki zielone, z wyjątkiem okresu zimowania zwierząt.

47. Wnioskuje o to, aby przemysłowa hodowla zwierząt z zołądkiem jednokomorowym (trzoda chlewna, drób) niepowiązana z wykorzystywaniem gruntów, która niesie z sobą wiele negatywnych skutków zewnętrznych dla zdrowia publicznego i środowiska, stopniowo ewoluowała w kierunku całkowitego lub częściowego wykorzystania wybiegu na wolnym powietrzu, przy czym na budynek i na hektar powierzchni paszowej gospodarstwa należy wyznaczyć górny limit zwierząt.

48. Domaga się zaprzestania chowu klatkowego, o co zaapelowano w ostatniej inicjatywie obywatelskiej i do czego wezwał w swojej opinii w sprawie WPR.

49. W trosce o dobrostan zwierząt proponuje rozwój uboju w gospodarstwie i małych lokalnych rzeźni.

50. Apeluje o przedłużenie po 31 grudnia 2020 r. obowiązywania specjalnego przepisu zezwalającego producentom drobiu i królików na ubój i przetwarzanie własnych produktów w gospodarstwie w celu sprzedaży lokalnej zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (¹).

51. Proponuje wsparcie propozycji prezydencji niemieckiej dotyczącej stworzenia europejskiego znaku jakości „dobrostan zwierząt”.

52. Zaleca także jasne i obowiązkowe etykietowanie metody hodowlanej, obejmującej cykl życia zwierzęcia, w tym jego transport, na wzór europejskiego etykietowania jaj, aby umożliwić producentom zdobycie uznania za ulepszenie stosowanych przez nich praktyk, a konsumentom – wybór produktów spełniających ich wymagania.

(¹) Rozporządzenie (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego (Dz.U. L 139 z 30.4.2004, s. 55).

Inne polityki

53. Zaleca, aby zapowiedziane w strategii „od pola do stołu” nowe przepisy dotyczące zrównoważonych systemów żywnościowych stanowiły ramy prawne zobowiązujące UE do zainicjowania autentycznej transformacji agroekologicznej, która zmieni tendencje w zapotrzebowaniu na żywność, sprzyjając ewolucji sposobów odżywiania się, zahamuje narastający problem otyłości, ograniczy spożycie mięsa, skróci łańcuchy dostaw, zwiększy spożycie produktów sezonowych i w zdecydowany sposób zmniejszy marnotrawienie żywności.

54. Wzywa Komisję do wspierania rozwoju krótkich łańcuchów dostaw poprzez:

- a) dostosowanie zasad higieny i standardów do procesu przetwarzania produktów w gospodarstwie oraz, bardziej ogólnie, poprzez odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących żywności i wymogów w zakresie etykietowania wobec drobnych producentów;
- b) wspieranie lokalnych i zbiorowych projektów dotyczących, po pierwsze, sprzętu niezbędnego do lokalnego przetwórstwa (mała rzeźnia, rzeźnia mobilna, przetwórnia warzyw, kuchnia publiczna, infrastruktura lokalnych targów, taka jak hale publiczne lub sklepy rolnicze itp.), a po drugie – tworzenia małych lokalnych spółdzielczych konsorcjów produkcyjnych, przetwórczych i handlowych.

55. Proponuje, by UE zastosowała się do zaleceń Parlamentu Europejskiego zawartych w jego sprawozdaniu z własnej inicjatywy z 2017 r.⁽²⁾ w sprawie koncentracji gruntów rolnych w UE, w tym utworzenia europejskiego centrum monitorowania gruntów rolnych. Proponuje także, by UE wdrożyła – w formie europejskiej dyrektywy na wzór dyrektywy wodnej – „dobrowolne wytyczne w sprawie gospodarki gruntami”⁽³⁾, przyjęte przez FAO w 2012 r. w celu poprawy bezpieczeństwa dostępu do gruntów, a tym samym ułatwienia młodym rolnikom rozpoczynania działalności.

56. Wzywa Komisję Europejską do przedstawienia wniosku dotyczącego nowej europejskiej dyrektywy w sprawie gleb rolnych, aby powstrzymać spadek zawartości ich substancji organicznej, zatrzymać erozję i priorytetowo wprowadzić życie glebowe do praktyk rolniczych.

57. Zaleca wzmocnienie dyrektyw dotyczących wody poprzez zlikwidowanie odstępstw (dyrektywa azotanowa).

58. Zaleca także wzmocnienie wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym w przetwarzaniu obornika zwierzęcego w celu wykorzystania go pod względem agronomicznym (jako kompost i nawozy organiczne).

59. Wzywa, zgodnie ze swoją opinią w sprawie zasobów genetycznych w rolnictwie, aby nowe europejskie prawodawstwo w zakresie materiału siewnego dopuszczało stosowanie i wprowadzanie do obrotu tradycyjnego materiału siewnego, w szczególności dzięki włączeniu zmian zaproponowanych w nowym rozporządzeniu w sprawie rolnictwa ekologicznego dotyczących katalogu nasion ekologicznych.

60. Wnioskuje, aby w celu promowania różnorodności biologicznej prawodawstwo UE wykluczało nasiona zmodyfikowane genetycznie lub zmutagenizowane.

61. Apeluje, aby społeczna wartość dodana i pozytywne efekty zewnętrzne agroekologii przełożyły się na korzyści ekonomiczne dla producentów, tak aby byli oni protagonistami tej transformacji.

62. W celu zagwarantowania prawa do żywności agroekologicznej dla całej populacji zaleca następujące środki:

- a) obniżenie podatku VAT na produkty ekologiczne, lokalne i sezonowe;
- b) bony żywnościowe „z najbliższej okolicy” na te same produkty;
- c) znaczny odsetek produktów ekologicznych, lokalnych i sezonowych w gastronomii.

63. Proponuje, aby specyfikacje dotyczące ChNP i ChOG obejmowały praktyki agroekologiczne.

64. Wzywa UE, by zaprzestała importować produkty rolne, które nie spełniają europejskich społecznych i środowiskowych norm produkcji, w tym norm określonych w strategii „od pola do stołu”, i konkurują w nieuczciwy sposób z produktami europejskimi, oraz by zaprzestała eksportować po cenach niższych od europejskich kosztów produkcji nadwyżki, które często rujną producentów w państwach trzecich.

⁽²⁾ Parlament Europejski (2017), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0197_PL.html.

⁽³⁾ <http://www.fao.org/3/a-i2801f.pdf>

65. Zaleca, podobnie jak w swojej opinii w sprawie WPR, ustanowienie nowych wielostronnych i dwustronnych zasad handlu produktami rolnymi, które to zasady będą bardziej sprawiedliwe, bardziej solidarne i będą obejmować podejście agroekologiczne.

66. Wzywa do dalszego wspierania na szczeblu europejskim niezależnych publicznych badań naukowych w dziedzinie agroekologii/systemu rolno-leśnego oraz badań prowadzonych wspólnie przez naukowców i rolników, w tym badań w dziedzinie nauk społecznych, które analizują dynamikę przemian społeczno-technicznych. Z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji dotyczącą promowania i koordynowania sieci eksperymentów agroekologicznych.

Poziom lokalny i regionalny

67. Zaleca bardzo aktywne wsparcie ze strony władz lokalnych i regionalnych, jeśli chodzi o wdrażanie agroekologii, w szczególności w zakresie organizacji szkoleń technicznych dla nowych podmiotów, wspierania zakładania działalności przez młodych rolników, niezależnego doradztwa dla rolników, wspierania krótkich łańcuchów dostaw i rzemieślniczego przetwórstwa produktów rolnych, tworzenia przepisów dotyczących gruntów rolnych i zabudowy, rozwijania chronionych obszarów rolnych, tworzenia gospodarstw pokazowych w dziedzinie agroekologii, a także narzędzi do monitorowania realizacji transformacji agroekologicznej.

68. Proponuje „długie umowy na innowacje agroekologiczne” między grupami rolników a władzami lokalnymi lub regionalnymi w ramach narzędzi europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa.

69. Wzywa UE do koordynowania i animowania sieci gmin, które zdecydowały się podjąć działania na rzecz odpornych i zrównoważonych systemów rolno-spożywczych, tak jak to miało miejsce w przypadku Porozumienia Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii.

Bruksela, 5 lutego 2021 r.

Apostolos TZITZIKOSTAS

*Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów*
